

ΕΠΕΑ ΠΤΕΡΟΕΝΤΑ

ΕΠΕΑ ΠΤΕΡΟΕΝΤΑ

ΟΙ «ΕΘΝΙΚΟΠΑΡΑΦΡΟΝΕΣ» ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ του Πέτρου Παπασαραντόπουλου

ΜΟΙΑΖΕΙ πραγματικά απίστευτο. Εν έτει 1997, έγινε απόπειρα ματαίωσης ενός επιστημονικού συνεδρίου από ακροδεξιές οργανώσεις, επειδή υπήρχε διαφωνία τόσο ως προς την εθνικότητα των συμμετεχόντων (οι Τούρκοι ως γνωστόν είναι προαιώνιοι εχθροί) όσο και ως προς το θέμα του συνεδρίου που ήταν «Θεσσαλονίκη: Ατατούρκ - Βενιζέλος» (ως γνωστό ο Κεμάλ Ατατούρκ ήταν σφαγέας του ποντιακού Ελληνισμού).

Πριν προσπαθήσει κανείς να συναγάγει κάποια συμπεράσματα, μια συνοπτική απαρίθμηση των γεγονότων που οδήγησαν στην αντισυγκέντρωση της ντροπής είναι απαραίτητη.

Προπαρασκευή της ατμόσφαιρας
Περίπου τρεις μήνες πριν από τη διεξαγωγή της επιστημονικής ημερίδας άρχισαν να δημοσιεύονται στον τοπικό και αθηναϊκό τύπο πρωτοσέλιδα κείμενα καταγγέλλοντας πολίτες της Θεσσαλονίκης ότι επιθυμούν να μετονομασθεί η οδός Αγίου Δημητρίου, αγίου που είναι πολιούχος της πόλης, σε οδό Κεμάλ Ατατούρκ. Μια τέτοια φήμη, παρ' ότι ψευδής και ανυπόστατη, ήταν αρκετή για να προπαρασκευάσει ένα είδος ατμόσφαιρας που επέτρεψε στους κάθε λογής «τουρκοφάγους» να αρχίσουν να ομιλούν περί εθνικής μειοδοσίας και προδοσίας. Όσο πλησίαζε η ημέρα διεξαγωγής του συνεδρίου το κλίμα φορτίσθηκε περισσότερο με κείμενα σε εφημερίδες και καταγγελίες σε τοπικούς ραδιοφωνικούς και τηλεοπτικούς σταθμούς. Οι γνωστοί πρόμαχοι της εθνικοφροσύνης στη Θεσσαλονίκη, βουλευ-

τές των δύο μεγάλων κομμάτων (Στυλιανός Παπαθεμελής και Παναγιώτης Ψωμάδης) ξεφούλησαν κατά της διεξαγωγής ενός τέτοιου συνεδρίου, με προεξάρχοντα το μητροπολίτη Θεσσαλονίκης, ο οποίος σε όλα τα κηρύγματά του δεν έπαιξε να χαρακτηρίζει «Τούρκους» και «προδότες» τους διοργανωτές της εκδήλωσης, την «Ένωση για τη Δημοκρατία στα Βαλκάνια», μια μη κυβερνητική οργάνωση με ιδιαίτερα θετικές δραστηριότητες στον τομέα της διεύρυνσης των δημοκρατικών θεσμών και της κοινωνίας των πολιτών στο χώρο της Βαλκανικής.

Η αντίδραση αυτή του μητροπολίτη ερχόταν σε ευθεία αντίθεση με το θερμό χαιρετιστήριο μήνυμα του Οικουμενικού Πατριάρχη, αλλά αυτό ήταν κάτι που ελάχιστα ενδιέφερε όσους πρωτοστατούσαν στις προσπάθειες για ματαίωση της εκδήλωσης.

Στο χορό των αντιδράσεων προστέθηκε και εκείνη του δημάρχου Θεσσαλονίκης, ο οποίος απέσυρε τη συμμετοχή του από την εκδήλωση, ενώ την παραμονή της διεξαγωγής της ημερίδας τοπικές εφημερίδες κυκλοφόρησαν με πρωτοσέλιδους τίτλους όπως «εκδήλωση-πρόκληση», ενώ οργανώσεις ακροδεξιών καθώς και κάποιων ποντιακών σωματείων καλούσαν σε αντισυγκέντρωση, προκειμένου να μην πραγματοποιηθεί η εθνοπροδοτική εκδήλωση.

Με δεδομένη αυτή την περιρρέουσα ατμόσφαιρα η επίσημη κρατική αντίδραση ήταν ανύπαρκτη. Ο Υπουργός Μακεδονίας Θράκης Φύλιππος Πετσάλνικος ενώ αρχικά είχε αποδεχθεί την πρόσκληση συμμετοχής στο συνέδριο, την ακύρωσε την τελευταία στιγμή επικαλούμενος «βεβαρυμένο πρόγραμμα», δίνοντας με τις συνεχείς παλινδίες του το μέτρο της κυβερνητικής αναποφασιστικότητας απέναντι σε ένα κλίμα εντασης που ήδη είχε δρομολογηθεί.

Αντισυγκέντρωση ακροδεξιών
Την ημέρα της εκδήλωσης, με την ανοχή της αστυνομίας, 200-300 «ανησυχούντες πολίτες» κατάφεραν να παραλύσουν τα πάντα στο κέντρο της Θεσσαλονίκης για τρεις περίπου ώρες κραδαίνοντας ελληνικές σημαίες και κραυγάζοντας κάθε είδους συνθήματα.

Οι μισοί από τους συμμετέχοντες στο συνέδριο βρέθηκαν εγκλωβισμένοι στο Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο, στο κέντρο της Θεσσαλονίκης, ενώ οι υπόλοιποι μισοί βρίσκονταν υπό αστυνομική προστασία σε ξενοδοχείο έξω από το κέντρο της πόλης. Τελικά οι σύνεδροι που βρίσκονταν στο χώρο διεξαγωγής της ημερίδας φυγαδεύτηκαν με αστυνομικές κλούβες και το συνέδριο πραγματοποιήθηκε σε άλλο χώρο, προστατευόμενο από την αστυνομία. Οι εικόνες της ντροπής με αλαλάζοντα ακροδεξιά στοιχεία, ιερείς με βυζαντινές σημαίες και νεαρούς ακροδεξιούς, οι οποίοι διέσπασαν τον κλοιό των αστυνομικών και προτηλάκισαν έναν Έλληνα και έναν Τούρκο σύνεδρο, έκαναν το γύρο του κόσμου και φυσικά ήταν πρώτο θέμα στα τουρκικά μέσα ενημέρωσης.

Όπως ήταν αναμενόμενο την επομένη των επεισοδίων όλοι όσοι είχαν πρωτοστατήσει στη δημιουργία της περιρρέουσας ατμόσφαιρας κατήγγειλαν ανερυθρίαστα με δριμύτητα «τα ανεύθυνα στοιχεία τα οποία έκαναν κακό στην Ελλάδα».

Η αλυσίδα του εθνικισμού
Το επεισόδιο της Θεσσαλονίκης ήλθε να προστεθεί ως ένας ακόμα κρίκος σε μια αλυσίδα ακραίων αντιδράσεων εθνικοφροσύνης που εκδηλώθηκαν στη Θεσσαλονίκη την τελευταία πενταετία. Αυτές ήταν:

- Το μεγάλο συλλαλητήριο για την υπερά-

σπιση της ελληνικότητας της Μακεδονίας το 1992, με τη σύμπραξη σχεδόν του συνόλου του πολιτικού κόσμου, που συγκέντρωσε πάνω από εξακόσιες χιλιάδες κατοίκους, με τους μαθητές όλων των σχολείων σε διατεταγμένη συμμετοχή, στην πλατεία Αριστοτέλους. Το συλλαλητήριο αυτό κόστισε πολλαπλά στην Ελλάδα τα επόμενα χρόνια.

- Το παραπάνω συλλαλητήριο επαναλήφθηκε ως καρικατούρα όταν πλέον ο εθνικιστικός παραλογισμός είχε αρχίσει να υποχωρεί, το 1994, με οργανωτή το μητροπολίτη Θεσσαλονίκης, όπου ιερώμενοι με θυμιατά και εξαπέρυγα εξόρκιζαν τον αμερικανικό υπεριαλισμό μπροστά στο προσενείο των ΗΠΑ στη Θεσσαλονίκη.

- Παρόμοια φαινόμενα σε μικρότερη κλίμακα με οργανωτές ακροδεξιά στοιχεία παρατηρήθηκαν ένα χρόνο αργότερα, όταν επισκέφθηκε τη Θεσσαλονίκη ο Τούρκος μπουργός Ακτουνά, τον οποίο ακροδεξιοί επιχείρησαν να λιντσάρουν μπροστά στο Τουρκικό Προξενείο στη Θεσσαλονίκη.

Με τέτοιου είδους «εύσημα», είναι ιδιαίτερα φυσιολογικό να εκφράζονται από πολλές πλευρές ανησυχίες για τον ίδιο τον κοινωνικό χαρακτήρα της Θεσσαλονίκης, της πόλης που έχει ευδόκιμη υπηρεσία σε κάθε είδους συνωμοσίες και διολοποκίες, της πόλης των πολιτικών δολοφονιών όπως αυτές του Γιάννη Ζέβγου και του Γρηγόρη Λαμπράκη.

Ωστόσο, μια τέτοια κρίση είναι μάλλον επιδερμική, γιατί δεν λαμβάνει υπόψη της τον εξόχως αντιφατικό χαρακτήρα αυτής της πόλης που θα επιχειρήσουμε να σκιαγραφήσουμε παρακάτω, η οποία σε όλη την ιστορική διαδρομή της και ιδίως μετά την ενσωμάτωσή της στο ελληνικό κράτος συμπύκνων μέσα της αντιθέσεις και αντινομικά φαινόμενα, πολλές φορές στις ακραίες εκδοχές τους.

Οι επάλληλοι κύκλοι της εθνικοφροσύνης

Τρεις είναι οι επάλληλοι κύκλοι της εθνικοφροσύνης τους οποίους θα μπορούσε να εντοπίσει κανείς στη σύγχρονη Θεσσαλονίκη, έτσι όπως διαμορφώθηκαν στη μετά το 1989 εποχή, που σήμανε το τέλος του διπολισμού και για την Ελλάδα την απελευ-

θέρωση των ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης από το κρατικό μονοπάλιο.

Ο πρώτος, ευρύς κύκλος της εθνικοφροσύνης περιλαμβάνει αρκετά τοπικά μέσα μαζικής ενημέρωσης με σημαντική επιρροή στην τοπική κοινωνία, τα οποία, έχοντας το λαϊκισμό ως αφετηρία επιβίωσης και πρωτογενούς συσσώρευσης ακροατηρίου, χρησιμοποιούν πάρα πολύ συχνά τις κάθε λογής εθνικιστικές ρητορείες προκειμένου να δημιουργήσουν ένταση.

- Το παραπάνω συλλαλητήριο επαναλήφθηκε ως καρικατούρα όταν πλέον ο εθνικιστικός παραλογισμός είχε αρχίσει να υποχωρεί, το 1994, με οργανωτή το μητροπολίτη Θεσσαλονίκης, όπου ιερώμενοι με θυμιατά και εξαπέρυγα εξόρκιζαν τον αμερικανικό υπεριαλισμό μπροστά στο προσενείο των ΗΠΑ στη Θεσσαλονίκη.

- Παρόμοια φαινόμενα σε μικρότερη κλίμακα με οργανωτές ακροδεξιά στοιχεία παρατηρήθηκαν ένα χρόνο αργότερα, όταν επισκέφθηκε τη Θεσσαλονίκη ο Τούρκος μπουργός Ακτουνά, τον οποίο ακροδεξιοί επιχείρησαν να λιντσάρουν μπροστά στο Τουρκικό Προξενείο στη Θεσσαλονίκη.

Ο δεύτερος, στενότερος κύκλος της εθνικοφροσύνης είναι η τοπική ήγεσία της πόλης, η οποία υπερθεματίζει σε κάθε είδους εθνική υστερία. Ο μητροπολίτης, ο δήμαρχος, οι συνήθεις ακραίοι εθνικιστές βουλευτές, δήμαρχοι του πολεοδομικού συγκροτήματος και πολλοί άλλοι έχουν κατά καιρούς πλειοδοτήσει στην υστερία, η οποία αυτονοήτως τροφοδοτεί ρασιστικού τύπου φαινόμενα που όλο και συχνότερα εμφανίζονται στη Θεσσαλονίκη.

Ο τρίτος, στενός κύκλος της εθνικοφροσύνης είναι οι ακραίες παρακρατικού χαρακτήρα οργανώσεις, έτοιμες για δράση, οι οποίες δυστυχώς δεν έχουν προέλθει από την κοινωνία των πολιτών.

Ίσως η κρατική ανυπαρξία και τα ανησυχητικά φαινόμενα που περιγράφηκαν παραπάνω να έχουν οδηγήσει σε σημαντικές συστηρώσεις πολιτών της Θεσσαλονίκης, όπου το στοιχείο της πολιτικής ένταξης ή της ιδεολογικής τοποθέτησης δεν εμποδίζει να αναπτυχθούν ευρύτατες συνεργασίες. Ενδεικτικά θα μπορούσε κανείς να αναφέρει προσπάθειες και πρωτοβουλίες που διαπερνούν όλους τους πολιτικούς χώρους, προκειμένου να διατηρηθεί η φυσιognomia της θημερίδας για τον Ελευθέριο Βενιζέλο και τον Κεμάλ Ατατούρκ.

Κρατική ανυπαρξία

Εάν σε αυτούς τους τρεις επάλληλους κύκλους προσπαθήσει κανείς να βρει ίχνη κρατικής εναντίωσης είναι σίγουρο ότι θα αποτύχει.

Οι κάθε είδους ψηφιοθηρικοί υπολογισμοί των πολιτικών κομμάτων και των τοπικών βουλευτών εμποδίζουν όχι μόνο την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου, αλλά ακόμα και τη φραστική καταγελεία του.

Η αίσθηση που υπάρχει σε ολοένα και μεγαλύτερο μέρος των πολιτών της Θεσσαλονίκης είναι ότι στα μέσα αυτά ακόμα και συνήθεις αθλητικές διαιρέσεις ανάμεσα σε ομάδες της Ελλάδας και της Τουρκίας προσλαμβάνουν «εθνικό» χαρακτήρα, ενώ πρόσφατα καταγγέλθηκε η Ρουμανία ως χώρα που επιθυμεί να δημιουργήσει κουτσοβλαχικό ζήτημα, αναζητώντας Έλληνες πολίτες με ρουμανικές ρίζες. Άραγε είναι αυτό τίποτα διαφορετικό από τις πρωτοβουλίες του Συμβουλίου Απόδημου Ελληνισμού (ΣΑΕ) να καταγράψει τους Έλληνες απανταχού της γης;

Ο δεύτερος, στενότερος κύκλος της εθνικοφροσύνης είναι η τοπική ήγεσία της πόλης, η οποία υπερθεματίζει σε κάθε είδους εθνική υστερία. Ο μητροπολίτης, ο δήμαρχος, οι συνήθεις ακραίοι εθνικιστές βουλευτές, δήμαρχοι του πολεοδομικού συγκροτήματος και πολλοί άλλοι έχουν κατά καιρούς πλειοδοτήσει στην υστερία, η οποία αυτονοήτως τροφοδοτεί ρασιστικού τύπου φαινόμενα που όλο και συχνότερα εμφανίζονται στη Θεσσαλονίκη.

Η κοινωνία των πολιτών

Θα ήταν παράλειψη, σκιαγραφώντας το σύγχρονο ψηφιδωτό της Θεσσαλονίκης και καταγράφοντας τους κύκλους της εθνικοφροσύνης και της ανυπαρξίας του κράτους, εάν δεν επισημάναμε τις ιδιαίτερα αξιόλογες πρωτοβουλίες που έχουν προέλθει από την κοινωνία των πολιτών.

Ίσως η κρατική ανυπαρξία και τα ανησυχητικά φαινόμενα που περιγράφηκαν παραπάνω να έχουν οδηγήσει σε σημαντικές συστηρώσεις πολιτών της Θεσσαλονίκης, όπου το στοιχείο της πολιτικής ένταξης ή της ιδεολογικής τοποθέτησης δεν εμποδίζει να αναπτυχθούν ευρύτατες συνεργασίες.

Ενδεικτικά θα μπορούσε κανείς να αναφέρει προσπάθειες και πρωτοβουλίες που διαπερνούν όλους τους πολιτικούς χώρους, προκειμένου να διατηρηθεί η φυσιognomia της θημερίδας για τον Ελευθέριο Βενιζέλο και τον Κεμάλ Ατατούρκ.

Θεσσαλονίκης, να μην επεκταθεί η ιστορική παλιά παραλία της πόλης, σχέδιο το οποίο προωθούσε ο πάλαι ποτέ ισχυρός ανήρ της πόλης Σωτήρης Κούβελας, να προστατευθεί ο μνημειακός χαρακτήρας της Ροτόντας –την οποία φανατικοί θρησκόληπτοι επιθυμούσαν να μεταβάλλουν σε ενοριακό ναό – και τέλος πρωτοβουλίες ανοίγματος της πόλης στο βαλκανικό χώρο, τις οποίες προωθούν πολλές οργανώσεις, σωματεία, σύλλογοι και επιχειρηματίες με έντονο το στοιχείο της εξωστρέφειας.

Εντέλει, αυτή η αντιφατική πόλη δείχνει να έχει μέσα της στοιχεία που μπορούν να θεωρηθούν θετικές ενδείξεις. Δείχνει να έχει έναν σπάνιο, έστω και σε ύπνωση, πολιτικό πολιτισμό. Μπορεί κανείς ακόμα και σήμερα να ξηνλατήσει στο σώμα της κομμάτια από την κοσμοπολίτικη παράδοση, την πολυπολιτισμική συνύπαρξη, την ανεκτική συμβίωση, που για αιώνες χαρακτηρίζαν τη Θεσσαλονίκη ως σταυροδρόμι λαών και πολιτισμών, Ανατολής και Δυτικής, Δυστυχώς, τα στοιχεία αυτά δεν είναι κυρίαρχα, ακόμα τουλάχιστον.

Εάν υπάρχει ένα θετικό παρεπόμενο από τα πρόσφατα γεγονότα είναι ότι τέθηκε, επιτακτικά πλέον, το ερώτημα τι είδους προοπτική επιθυμούν για τη Θεσσαλονίκη οι πολίτες και οι πολιτικοί: τον αιδείσοδο δρόμο της εγκλωβισμένης σε στερεότυπα του παρελθόντος πόλης ή το δρόμο των ανοιχτών οριζόντων. Ένα ερώτημα στο οποίο οφείλουν να απαντήσουν όλοι όσοι ζουν, εργάζονται ή με οποιονδήποτε τρόπο ενδιαφέρονται για την πόλη αυτή.

ΜΟΝΗ ΔΙΕΞΟΔΟΣ Η ΠΡΩΤΗΣ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ του Θόδωρου Τσίκα

ΟΙ ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΕΣ φωνές αδιαλλαξίας σε Ελλάδα, Τουρκία και Κύπρο οδηγούν κατευθείαν στην σύγκρουση και την αποσταθεροποίηση της περιοχής. Ωθούν την χώρα μας στην απομόνωση. Η περιθωριοποίηση τους είναι επιτακτική ανάγκη. Αυτό είναι το κεντρικό μήνυμα των δημοσίων παρεμβάσεων του Μετώπου Λογικής κατά του Εθνικισμού την προηγούμενη